

Мале підприємництво в системі чинників трудової реабілітації інвалідів

Стаття присвячена висвітленню ролі малого підприємництва в системі чинників трудової реабілітації інвалідів. Аналізуються регіональні аспекти чинників підвищення трудової активності інвалідів. Пропонуються шляхи підтримки малого бізнесу інвалідів на регіональному рівні.
інвалід, мале підприємництво, трудова реабілітація, зарубіжний досвід

Формування ринкового середовища вимагає нових підходів до вирішення питань трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями. Низький розмір пенсій та соціальної допомоги не дозволяють інвалідам вийти зі стану скрути, не дають можливостей придбання навіть найнеобхідніших товарів на прожиття, не кажучи про інвалідні коляски, слухові апарати, протези, ліки, культурно-побутові товари, одяг, автомобілі, житло тощо.

Вирішення пріоритетних завдань соціального захисту уразливих верств населення в умовах трансформації економіки країни повинно здійснюватись на засадах соціально орієнтованої економіки, яка тісно пов'язана із змістом та суттю соціальної політики, що запроваджується державою.

Дослідженню питань соціального захисту уразливих верств населення, трудових відносин, зайнятості, професійного навчання населення, присвячені праці таких відомих вчених, як: С.І. Бандура, Д.П. Богині, І.К. Бондар, О.А. Бугуцького, Б.М. Генкіна, І.Ф. Гнибіденка, О.А. Грішнєвої, С.І. Дорогунцова, Т.А. Заяць, Г.І. Купалової, В.І. Куценко, Е.М. Лібанової, М.В. Семикіної, Л.М. Фільштейна та інших.

Проте проблеми бідності, безробіття, соціальної захищеності уразливих верств населення, в тому числі осіб з обмеженими фізичними можливостями в сучасних умовах побудови соціально орієнтованої ринкової економіки все ще залишаються нерозв'язаними. Актуальність і недостатня вивченість вказаних проблем, визначили вибір теми даної статті.

В цих умовах велика кількість інвалідів прагнуть покращення власного матеріального становища шляхом працевлаштування. Водночас участь інвалідів у трудовій діяльності є багатофакторною проблемою, вирішення якої вимагає організації моніторингу та відбору критеріїв оцінки професійної активності осіб з інвалідністю. Практика свідчить, що багато складових права інвалідів на працю, такі як можливість працевлаштування, рівність в оплаті праці, професійне зростання, систематично порушуються.

За нашими оцінками, близько 20% інвалідів у Кіровоградській області готові займатись надомною працею за умови надання їм коштів на придбання швейних машин, інструментів, засобів для ремонту взуття, одягу, парасольок, годинників тощо. За умови отримання стартового капіталу 22-25% інвалідів, які проживають у сільській місцевості, бажають працювати у сфері побутового обслуговування населення, а також займатись бджільництвом, квітникарством, садівництвом.

Таким чином, велику роль у сприянні трудовій реабілітації інвалідів має відіграти створення сприятливих умов для становлення і розвитку малого бізнесу. Як свідчить зарубіжний досвід, в США, Західній Європі, Японії близько 60-70% робочих місць створюється в сфері малого бізнесу [1, с. 40].

Водночас, наприклад, у Польщі найнижчий рівень зайнятості інвалідів порівняно з іншими країнами – учасницями Організації економічного співробітництва і розвитку. Однією з причин такої ситуації є те, що Польська система допомоги інвалідам спрямована на підтримку роботодавців, а не інвалідів або установ, які допомагають цим людям знайти роботу. Наприклад, у 2002 р. структура державних витрат на професійну реабілітацію інвалідів була такою: 96,2% одержували роботодавці, 3,3% – інваліди і лише 0,5% використовувалися на навчання безробітних інвалідів [2, с. 26].

В Україні, на жаль, частка працюючих у сфері малого та середнього бізнесу становить лише близько 9,0% зайнятого населення. Найменша концентрація малих підприємств спостерігається у Вінницькій, Волинській, Житомирській, Кіровоградській, Луганській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській, Черкаській, Чернігівській областях [3].

Водночас, важлива роль малого підприємництва в національній економіці, як справедливо зазначає Г. П'ятницька, проявляється не лише через економічні, а, передусім, соціальні його функції: створення нових робочих місць; пом'якшення соціальної напруги і демократизація ринкових відносин шляхом формування середнього класу суспільства, зміні життєвих орієнтацій значної частини населення в бік активної соціальної інтеграції [1, с. 39].

Підтримка малого підприємництва має здійснюватись на основі державної стратегії по відношенню до малого бізнесу; створення ринкової регуляторної системи, перегляду податкової політики на користь малого підприємництва. На нашу думку, підприємства для інвалідів доцільно звільняти на деякий термін від оподаткування. Особливого значення для малого бізнесу інвалідів набуває майнова підтримка, яка, окрім пільгового кредитування, має включати надання в оренду майна з правом викупу у власність. Необхідними є також спрощення порядку реєстрації малих підприємств для інвалідів та надання допомоги у отриманні замовлення на виготовлення продукції.

Особливо увагу слід також звернути на те, що для реалізації людського потенціалу інвалідів, їх професійної підготовки для ведення малого бізнесу необхідний певний рівень освіти. Велику роль тут мають відіграти інноваційні технології навчання, зокрема дистанційна освіта, яка передбачає спілкування викладача і студента в інтерактивному режимі.

Аналіз принципів, на яких будується система дистанційної освіти, показує, що саме ця форма є найбільш зручною для студентів, які мають обмежені можливості здоров'я. До основних принципів дистанційної освіти віднесемо: територіальне відокремлення студента і викладача; здійснення процесу навчання за допомогою електронної пошти; максимальна індивідуалізація навчання; найзручнішим місцем навчання є власне середовище студента (тобто місце проживання); студент самостійно обирає терміни і темпи роботи, виходячи з власних можливостей.

На жаль, поки що в Україні дистанційна освіта перебуває в стадії становлення. На думку керівника Регіональної академії інформаційних технологій в освіті, професора Ю.С. Жарких „дистанційного навчання як такого взагалі в Україні нема” [1, с.6]. Процес впровадження і розвитку дистанційного навчання стримується, насамперед, через відсутність необхідного матеріально-технічного забезпечення, дефіцит комп'ютерної техніки, обмежені можливості зв'язку, відсутність фінансового забезпечення розробки електронних підручників, курсів лекцій, ділових ігор, тестів контролю знань.

Відсутність спеціальних знань комп'ютера також гальмує процес розвитку дистанційної освіти. За нашими дослідженнями, проведеними серед студентів і науково-педагогічних працівників Кіровоградської області сьогодні лише кожен

п'ятнадцятий студент (6,7%) і кожний десятий викладач (10%) уміють професійно працювати на комп'ютері.

На наш погляд, на регіональному рівні доцільно створення центрів дистанційної освіти, які можуть бути утворені і функціонувати на базі (або за участю) університетів, науково-дослідних інститутів, провідних вищих навчальних закладів і бути зорієнтованими, на активне залучення до навчання людей з обмеженими можливостями здоров'я.

У забезпеченні трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями значна роль має бути відведена розробці регіональної політики розвитку трудового потенціалу інвалідів, сприяння їх професійній, трудовій та соціальній реабілітації. Досвід реалізації державної соціальної політики таких країн, як Іспанія, Німеччина, Фінляндія свідчить про те, що програми професійної підготовки і перепідготовки інвалідів, а також заходи сприяння трудовій реабілітації інвалідів розробляються саме на рівні регіональних адміністрацій у співробітництві з місцевими освітніми закладами, підприємницькими асоціаціями і профспілками [4, 5]. Регіональна підтримка малого бізнесу інвалідів, на наш погляд, має полягати в реалізації таких задач:

- сприяння підвищенню підприємницької активності шляхом надання пільг, створення економічних, соціальних і психологічних стимулів, розвитку соціального партнерства;

- підвищення ефективності використання трудового потенціалу інвалідів шляхом сприяння в підготовці та перепідготовці осіб з обмеженими можливостями з урахуванням потреб регіону, здійснення регіонального мотиваційного моніторингу інвалідів, що бажають працевлаштування, навчання або перенавчання;

- сприяння в реалізації бізнес-проектів для інвалідів шляхом надання їм регіональних субсидій, додаткових пільг підприємствам, які працевлаштовують інвалідів, через надання підтримки регіонального фонду держмайна в наданні приміщень підприємствам інвалідів;

- координація і посилення зв'язків між малими підприємствами інвалідів та потенційними інвесторами, підприємствами великого бізнесу, підприємствами торгівлі за допомогою реклами в засобах масової інформації.

- запровадження державної підтримки у вигляді інвестицій в розвиток дистанційної освіти, заохочення вищих навчальних до розробки новітніх технологій навчання для професійної підготовки інвалідів, активізація зусиль по забезпеченню навчальних закладів комп'ютерною технікою, посилення уваги до рівня знань комп'ютерної техніки викладачів і студентів.

Список літератури

1. П'ятницька Г. Роль малого підприємництва в процесі розбудови національної економіки та підходи до розв'язання основної суперечності його розвитку // Економіст. – 2004. – № 9. – С.38-41.
2. Статистичний щорічник України за 2003 рік. – К.: Вид-во „Консультант”, 2004. – 632 с.
3. Потоцький П. План міністра Єжи Хаусмана – початок реформування державних фінансів у Польщі (соціальний аспект) // Наше гасло. – 2004. – № 1-2. – С. 23-27. – С. 26.
4. Понеделко Г. Испания: социальное измерение демократических преобразований // МЭиМО. – 2004. – № 1. – С. 80-88.
5. Соціальні трансформації: міжнародний і вітчизняний досвід (монографія / В.М. Новіков, Н.П. Сітнікова, Л.А. Мусіна, В.В. Семенов; за ред. д.е.н., проф. В.М. Новікова. – НАН України. Ін-т економіки НАНУ, 2003. – 253 с.

Статья посвящена роли малого предпринимательства в системе факторов трудовой реабилитации инвалидов. Анализируются региональные аспекты факторов повышения трудовой активности инвалидов. Предлагаются пути поддержки малого бизнеса инвалидов на региональном уровне.

The article is devoted to the role of small business in the system of factors of invalids labour rehabilitation. The regional aspects of rise factors of invalids labour activity are analysed. The ways of invalids small business support at a regional level are offered.